

MLUVNÍ SKLADBY VERŠOVANÉ

V recitačním (mluvním) básnictví se projevovalo sepětí s potřebami boje ještě nápadněji než v písni. Kdežto píseň nabývala aktuálnosti už tím, že do duchovní lyriky s tradičními náměty pronikala čeština v míře dříve nebývalé, v recitačním básnictví vyvolal těsný vztah ke skutečnosti změnu námětů i žánrů. Tak se ztrácely z literárního života všechny veršované útvary, které se nepoutaly k společenskému zápasu: odumírala tradiční epika, stejně světská jako duchovní, a veškerá tvorba se zaměřovala agitačně a propagačně. Toto zaměření pronikalo i do útvarů již dříve pěstovaných, např. do kroniky, která se stávala vášnivě zaujatým vyprávěním namnoze pamfletického zabarvení, a tím rozvíjela tradici založenou už na počátku 14. století kronikou tak řečeného Dalimila.

I recitační básnictví se stalo v ideologickém boji mluvčím protikladných zájmů a promlouvali v něm stejně husité jako představitelé reakce. Protože se však obojí tato tvorba obracela v podstatě k stejnému publiku, o jehož získání usilovala, užívala podobných uměleckých prostředků a snažila se podat problematiku, ke které zaujímala stanovisko, formou co nejpřístupnější širokým vrstvám. Proto se zjednodušovaly výrazové prostředky a v popředí literárního úsilí stála snaha o co největší názornost a účinnou přesvědčivost.

Ve srovnání se soudobou písni mělo recitační básnictví menší sociální dosah, neboť se v něm uplatňovaly ve větší míře než v písni zájmy vzdělanějších vrstev, a tak se dostávalo v literárním vývoji ve srovnání s písni na druhé místo. Pro tento postoj jsou charakteristické zejména veršované skladby dochované ve sborníku, zvaném podle místa uložení Budyšínský rukopis (*Žaloba Koruny české, Porok Koruny české, Hádání Prahy s Kutnou Horou*); tkvějí hluboko v tradici náročné poezie 14. století, i když se její formální prostředky přizpůsobují změně, nové kulturní situaci zejména uváděním lidových prvků do frazeologických a slovních prostředků.

Při zaktuálnění mluvní poezie pozorujeme bohatou škálu výrazových prostředků i tónů, od agitačního patosu těžícího z učené alegorie přes zdánlivě objektivní (ale přitom vášnivě zaujaté) vypravování až k parodii a sarkasmu. Tato široká stupnice, které dovedli skladatelé básnických projevů dobře využít, ukazuje, že za válek neumlkly múzy a že tematické soustředění literatury na funkci propagační a agitační nebylo ochuzením uměleckých prostředků. Naopak, schopnost básníků vybrat si vhodné prostředky pro specifický účel výrazně ukazuje, že psali své skladby s opravdovou vervou a že z vášnivého prožitku doby dovedla vyrůst silná poezie mohutného patosu.

BÁSNĚ BUDYŠÍNSKÉHO RUKOPISU

Jsou to tři skladby, které vznikly podle výslovné datace v době od července do listopadu 1420: *Žaloba Koruny české, Porok* (tj. domluva, pokárání) *Koruny české*

a *Hádání Prahy s Kutnou Horou*. První dvě jsou poměrně krátké a tvoří jakýsi předstupeň rozsáhlého *Hádání*, které užívá i některých jejich motivů a slovních obrátů. Tyto shody, jakož i názorová jednota a podobnost veršové výstavby přesvědčivě ukazují, že všechny tři básně složil též autor. Jeho osobu se však nepodařilo spolehlivě určit; za skladatele bývá některými badateli pokládán Vavřínek z Březové, ale jednoty v této otázce nebylo dosud mezi odborníky dosaženo.

V *Žalobě* a *Poroku* zobrazil básník náladu po bitvě na Vítkově, kde byl Zikmund poražen spojenými silami husitských vojsk, a před bojem na Vyšehradě, který zůstal spolu s Pražským hradem v Zikmundově držení. Skladby chtěly vystupňovat náladu mezi obláhateli Vyšehradu agitačním výpadem proti Zikmundovi jako původci všech válečných béd doléhajících na Čechy. Přitom se útoky soustřeďují na panstvo (jehož část holdovala Zikmundovi, který se dal po prohrané bitvě na Vítkově korunovat na Pražském hradě) a na duchovenstvo. Zde se jasně projevuje autorovo sociální postavení: byl to nepochybně vzdělanec, nejspíš univerzitní mistr, kterého strhlo lidové nadšení a který se snažil v jeho duchu působit agitačně na Pražany. Přitom se výrazně uplatnilo jeho přesvědčení o tom, že ve viru událostí musí být v první řadě slyšen hlas měst. Obě skladby jsou tedy příznačné pro to, jak lidové nadšení působilo na měšťanské vrstvy, jak se lid stal vůdčím činitelem boje.

Obě skladby mají i své prozaické protějšky, a to v dvojí verzi, latinské a české. Tatáž látka byla tedy zpracovávána v trojí podobě. Je to obdoba dvojího zpracování některých písní, které jsou doloženy v paralelní podobě české a latinské. To vyplývalo z agitační funkce skladeb; totéž téma se zpracovávalo v několikere formě podle toho, jak vyžadovala situace.

V *Hádání Prahy s Kutnou Horou* spojil básník prvky *Žaloby* a *Poroku* v nový celek. Agitace je zde vystřídána obhajobou husitské praxe a polemikou proti odpůrcům husitství. Je to alegorická rámcová skladba, líčící soudní spor mezi zosobněnou Prahou, jež představuje husitství, a zosobněnou Kutnou Horou, která symbolizuje reakci. V průběhu sporu se střetávají dvě zásadně protikladná stanoviska, a to dodává skladbě nejen aktuálnost, ale i nebývalou závažnost. Tím se liší od tradičních básnických sporů, v nichž byl vlastní důraz spíš na slovním šermu a formální obratnosti než na průběhu sporu po stránce ideologické. Autor *Hádání* chtěl patrně získat svou básní pro husitskou myšlenku váhavce a nerozhodné. Z hlediska slovesného je pozoruhodné jeho umění veršové i jazykové, ale nejvýznamnější je ideová stránka básně; skladba má konkrétní bojový úkol a tím postoupila nad abstraktní a obecné spory středověké.

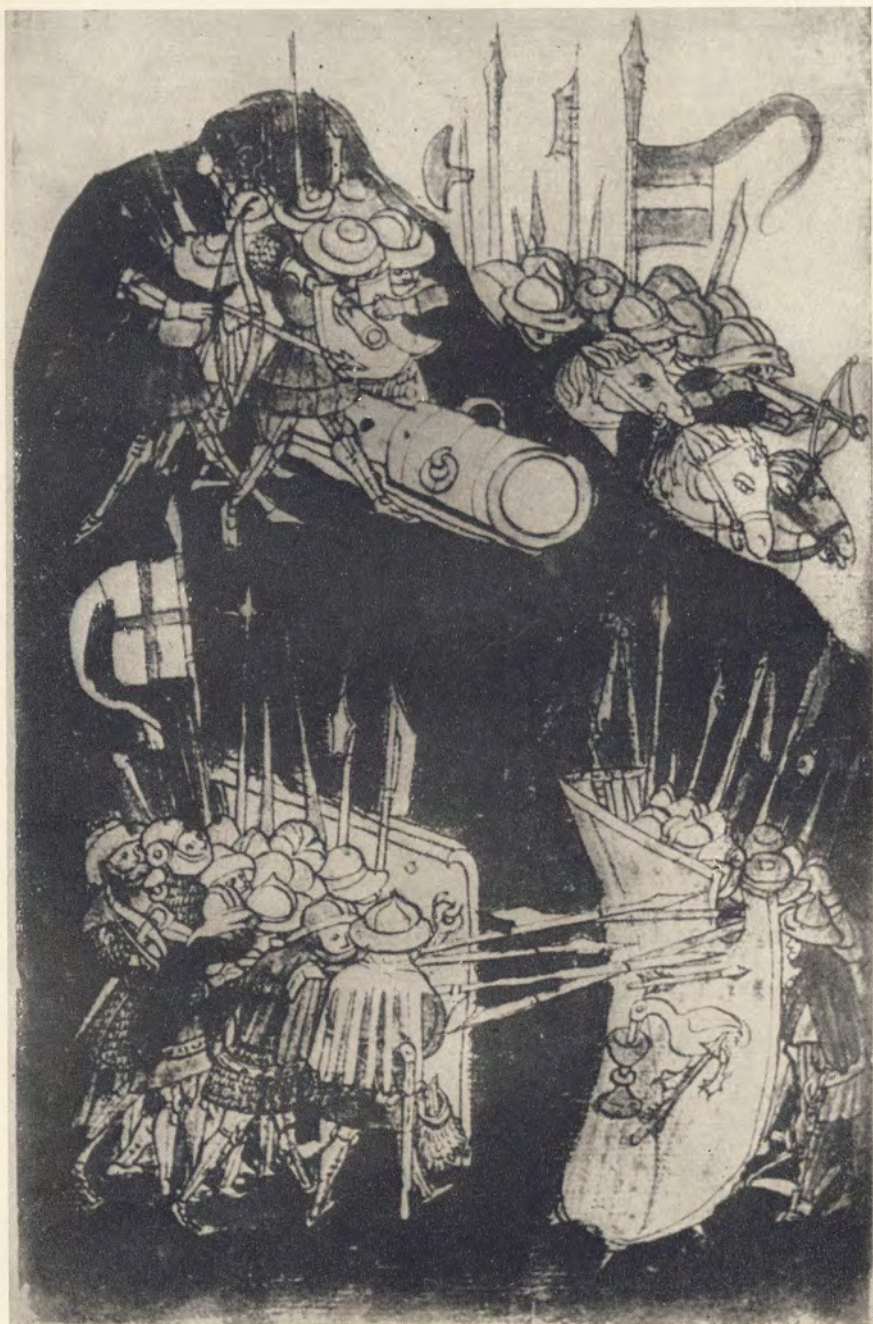
(ŽALOBA KORUNY ČESKÉ)

Potom, jakž mním, z kmene toho
teď Zikmunda zúfalého,
o němž mnoho chtiec praviti,
musímť řeči uskrovniti
5 před tvú, pane, jasnú tváří,
neb tvých očí jasné záři
všeckny věci jsút odkryty,
i ty, jenž sú v srdcích skryty,

toho muže proklatého,
10 tobě, jakž mním, mrzutého,
zchovala sem ještě v břiše,
an v mateři ledva dýše;
potom z břicha rozeného
přijala sem, mniec dobrého
15 syna ze ctných předkův kmene,
větev z vonného kořene,
nevědúci hoře svého
z jeho ruky budúcieho;
jeho laskavě zchovala,
20 jakžto syna pěstovala,
studu, kázni jej učila,
ctí markrabskú okrášlila;
a na tom dosti nemajíc,
k dobrým lepším přispářejíc,
25 svým nákladem, svú snažností,
mocí, prací, opatrností
v ta královstvie sem vsadila,
sbožím, chválú ozdobilá,
v nichžto sedě zle panuje,
30 se sám i své zle spravuje.
Protož i z těch pro své zlosti,
dobyv lidské nelibosti,
když byl vyhnán jakžto klený,
z dobré obce vyvržený,
35 přijala sem jeho mile
a ihned mi bylo píle,
že sem jeho svú pilností,
silú, prací, bedlivostí
k jeho panství navrátila,
40 v jeho stolci osadila.
A nedávno sem zjednala,
svú múdrostí obmyslila,
žeť jest králem římským zvolen,
ale solí tvú nesolen –
45 neb ktož suol má tvé múdrosti,
plněť jest ctnosti i vděčnosti.
Ale tento muž všie zlosti,
obraz zřejmý nevděčnosti,
tak zapomněv všeho toho
50 dobroděníe přemnohého,

Dobrého jména řečkové vsudy slouutim
 řečkové zlezyt prazské przyhody gegie nena
 byte stady. v. Uebt iako nasse matie gest.
 michi gšine gie vsudy gest ale gyz kinez stvo
 vsyeteqne. dalo ge vslovo obydne. x. Mlyso
 Jacubek kinez robyqay. lipaq gzech kinez Jano
 staw. ten dey v uelily qtwitel. spastacut se
 radny skutel. v. Ohoqut oqne kinezyc pikel
 dabrymt gest lidem toho zyweli gestot to sruq
 wuohy neme. nez sedact gie proto boh. x. Svz
 gšine toho doqekali. qoz gšu nam kinezyc zjedna
 li. mmohc lidi zastowale sferadnie radu zmaxa
 li. xv. dalt gšu ten rad y dolili. senny nas sine
 tem swadili. tdy gšine gyz polsko ztrahili. d. kuz
 gšine drow pornoq michi. xv. Duit nato ing
 uerbagy. wpraxet syc dobyre sšomagy. natot syc
 qasto neptagy. kterał syc sedlaqy magy. x. Junt
 na nezady wolagy. p. dy. obca naruqve magy
 angšunt syc nrdmagy. ale pprahy ueršwatagy.
 x. k. dyt by kuz pprahy qti mel. a gaušnow b
 p. bu ueruidiel. y. u. h. d. e. die ze by neprospel a qz
 by pal probuoh sunt t. p. i. e. l. x. Z. l. e. q. u. e. t. o. u. l. i. m.
 b. e. q. y. s. l. a. y. l. a. m. a. h. o. d. i. n. a. n. e. p. r. y. p. l. a. i. a. l. o. t. t. a. t.
 r. a. d. i. v. y. e. l. a. g. y. l. d. y. p. r. e. d. s. t. r. a. c. k. y. v. h. e. l. a. g. y. x. N. a.
 r. a. t. h. a. n. y. c. e. q. t. b. y. r. a. d. i. l. u. a. s. a. m. i. t. b. y. s. y. c. w. a. d. i. l. i.

So koe magnificadie
 Sebe de uobona lofa
 Gesto magi zprawa wepa
 Neb ti negru do konaleto⁹ st. ar. vii.
 Geni co muno kresta magi.
 Klaby sie ia me neboqm
 Idri ia wyobie dobie tiam
 Vu wrom krale in papeze
 Ni ktereio wsioretie kizez
 Klacbat nemi radne moa
 Lec nadstresnyngeni se boi spoz ex oflio
 Proci bohu p raudie gelpo
 tene qd wllacbie pana melho deut^o vii. et
 Geste boie to polhoma
 xxviii.
 Geste ioccha nemet noua
 Ter ti budu oblupem
 Vane. xliij. et
 Geni zalona me uetbani
 m. lxx. vii.
 Aveto. ku poroduge hora pre z mor
 dou a z paleni kicij v gmetho lidu.
Ustirasi sie nico hora
 wyzlede kosto stase waha
 Abce waho ostre mlullis
 Eoho sie mi wof al neprawis
 Te morduges lid v kicij
 wrom prestupas bohu mezi
 Neb on bravn zabijeti soo^o vii. deut. v. ar. v.
 Wel kaussem lastu meti
 et xx. et i. jo.
 Walle slyzsti poverstati
 ar. vii. et de judi.
 Nedu gelpo mordouati
 et noue ille. et
 de iur. Qu. et m.
 In pat palis ymorduges
 admo.

24. *Boj křižáků s husity*

jakžto viper své mateři
narodil se k mému hoři.
Učinil mi mnoho zlého,
mně nevinné bezprávného,
55 jehož málo tuto poviem,
na tom své cti sama shoviem.

Onť Prokopa, bratra svého
a markrabí moravského,
jav pod klejtem, v vazbu vsadil
60 a tu jeho duše zbavil.
Potom i krále Václava,
jehož byla vzácná sláva,
chotě mého přemilého,
svého bratra stařejšieho,
65 krále Čechův i římského,
jav pode lstí v domě jeho,
potom jeho nesl do Viedně
a tu držal dosti biedně.
A by nebyl z té tesknosti
70 zproštěn, pane, tvú milostí,
byl by tudiež vězněm umřel,
aniž by ho Čech kdy uzřel.
A na tom zlém dosti neměv,
ale v krov se zlosti oděv,
75 svými listy klejtovními
– mohuť řeci úkladnými –
syna mého Jana ctného,
kněze tobě převzácného,
Hus, tvé pravdy vyznatele
80 a stálého kazatele,
vylúdiv ho do Kostnice,
všie křivoty pachadlnice,
věziv kázal upáliti,
popel v vodu potopiti.
85 Potom muže umělého
a nad jiné výmluvného,
Jeronýma, poctivého
mistra, rodu i prazského,
spálil jakžto muže zlého
90 a kacieře zaprtlého
pro tvé pravdy vyznávanie,

hriechóv kněžských oznámenie,
k mému ovšem pohanění,
mé slavnosti ohyždění.

- 95 Však těch zlob všech zapomněvši
a lepšímu se naděvši,
že by, syt jsa, zlosti ostal,
cti se chytě, při ní zóstal,
poňadž smysla, let přibylo,
100 jenž v mladosti libo bylo,
aby zlé vše omrzelo,
již v starosti ohyždělo,
chtěch ho vzieti za manžela,
já, nebožka ovdovělá,
105 by byl zlosti neobnovil,
jedu z srdce tak neprolil,
kterýž nosil ke mně skrytě,
kdyžto směle, hrdě, lítě,
jsa v mém městě Vratislavě,
110 chtě škoditi mně v mé slávě,
zjímal, zlúpil tu mé syny
pro tvój zákon, a bez viny,
ježto nutil k ótepření,
od tvé pravdy k odstúpení.
115 Z nichžto jeden, muž všie chvály
a tvój rytieř, v vieře stálý,
nechtěl pravdy ustúpiti;
jehož kázal uvláčiti
koňmi, potom upáliti
120 a upáliv utopiti;
jemuž jméno Krása bylo
a dobře se přihodilo,
nebt jest muž byl tobě krásný,
jakžto věřím, libý, vzácný.
125 Ten, rozprodav věnce světské,
došel koruny nebeské;
ztrativ život ten nevděčný,
získal jistě sobě věčný.

- 130 Na tom ten král neměv dosti,
horšie přidav již k své zlosti,
všie dobroty mé zapomněl,

v dvojí zlobu sám se oděl,
chtě mě ovšem zahladiti,
z země živých vypleniti,
135 ot římského zle biskupa,
jehož milost věrným skúpa,
obdržal kříž krevný na mě
a proklaté světské rámě,
aby každý mohl mé děti,
140 kdež chce koli, všady jieti,
bíti, sieci i lúpiti,
ohněm, mečem pohubiti
pro tvé pravdy vyznávanie
a poslušnosť prikázanie.
145 Neb tak dáno ot papeže,
jenž přestúpil v tom tvé meze,
aby, tvé pravdy jistotu
tupiec jakžto bludnú psotu
a jie věrné vyznatele
150 mordující všady směle,
byli hřiechóv všech zbaveni
a zemrúce oslaveni.

Tú lži zřejmú a rúhavú,
utlých srdcí mořitelnú,
155 mými také i poklady
svolal vojska otevšady,
kněží, pány i vévody
na mú hanbu, na mé škody
i mé zvláštnie na mě zbúřil,
160 aby mého panstvie súžil
moc širokú, tebú danú,
chválu zprznil zveličenú,
statek pobral, dietky zhubil,
všicku zemi tak pohubil,
165 aby nebyl žádný tvého
vyznavatel poslednieho
poručenstvie životného,
tvým věrným spasitedlného,
kterěz jistě poručenstvie,
170 tvú ctně smrtí potvrzené,
má do konce světa tráti
a se s světem dokonati.

A tak vidíš, věčný králi,
coť tvých věrných lidí páli,
175 v doly mece i morduje,
ženy, panny poškvvrňuje,
ani stavu, ani věku,
ani kterému člověku
má lítosti ten drak hltavý,
180 červen krví, sedmihlavý;
kohož jedno muož dosieci,
jenž se nechce odpřisieci
tvého, pane, příkázanie,
tvého věrně ustavenie,
185 jímžsto kázal svým zde věrným,
mladým, starým, jakžto striedmým,
aby pod způsobú dvojí
tělo a krev cele tvoji
s náboženstvím přijímali,
190 v tom smrt tvú pamatovali,
svých všech hřiechóv na zbavenie
a všech ctností prispořenie,
jsúc v tvé lásce tudy živi,
v tě duchovně se vtělili
195 a tak s tebú věčně byli
a k tobě se přidědili.
Tenť on zákon spasitedlný
jakožto blud mořitedlný
tupí vežde, ruší, hanie,
200 maje snad to za pokánie,
aby zákon tvój zahladil
a tvé věrné s země shladil.

Na to vydav mé poklady,
zlúpil kostí svatých hroby,
205 pobral drahé i ornáty
i kalichy, jakžto znáti.
Tyť jest rozdal nepřátelóm,
mým pohúbciem, hanitelóm,
tvé svátosti rúhatelóm
210 a tvé pravdy tupitelóm.
A ovšem toho želeji
a toběť túžiti chtěji
já, tvá dievka, mój ciesaři,

215   nebť jest vrch to mému hoři,
že tvé věrné služebníky
a tvé pravdy milovníky
tak je zklamal, tak omámil,
zle porušil, hříšně ztrávil,
žeť sú tebe odstúpili
220   a tvé pravdy již zapřeli,
k jeho zlosti přivolili,
ho svým králem učinili,
jemu v zlosti pomáhají,
tvé se pravdě porúhají
225   a tvój zákon vežde tupie
a tvé věrné hubie, lúpie.
Jehož dřieve sú hájili,
usty, skutky ctně bránili,
toť již mají za kacieřstvie,
230   tvé přesvaté poručenstvie.
Ó bláznovstvie přehorúcie,
že nepatřiec na budúcie,
se, svój jazyk tak hanějí,
že se jim jich vrazi smějí;
235   své tak lúpie i mordují,
svých nepřátel posilují,
jich lži ovšem potvrzují
a sami se otsuzují
v tom, jímž sú dřieve narčeni.

240   Ó synové otrápení,
však se mdlíte tady sami!
Ó zmámení čeští páni,
se haniete na vše strany,
haniec jazyk přirozený!
245   Kráľ váš jakžto sen pomine,
božief pravda nezahyne,
ani hanba uvedená
na váš jazyk, zamyšlená.
Budeť psáno i v kroniky,
250   že kacieři byli Čechy
a v tom sami se seznali,
pro něž se sami hubili.
Toť vašim dětem ostane
a potomť se toto stane,

255   žef se musie o to býti,
          chtie-lit hanby ctně ujiti.
          A tak vaše chvála stane,
          věz to, každý český pane,
          jenž nehájieš pravdy božie
260   ani bráníš cti své země,
          a chtě býti pánem jejím,
          nestydíš se zlým poddaným,
          tak hanebně pohaněným,
          tak potupně otsúzeným.
265   Lépeť jest jistě nemiati
          než hanebně komu miati.
          Protož byšte rozuměli,
          na budúcie ctně hleděli,
          nežli byšte v tom seděli,
270   radějše byšte zemřeli,
          ano jazyk váš hanějí
          a tomu se vaši smějí
          vuokol všickni nepřietelé!
          A v tom také stvořitele
275   svého náramně hněváte,
          že se jemu tak rúháte.
          Předci vaši pro narčenie,
          malé světské pohaněnie
          a pro krávu nebo kozu
280   neb pro kolo jedno k vozu
          boj veliký nastrojili.
          Již vás svrchně pohaněli,
          za kacieře potupili,
          vaši zemi zšeredili,
285   nadto zřejmý zákon boží,
          ješto všecko dobré množí,
          za blud bludně otsúdili,
          bohu křivdu učinili.
          Avšak nenie v této zemi
290   pánov mnoho, by to chtěli
          mstítí mečem, mocnú rukú
          a slúžiti na tom bohu.
          Kde jest viera již křestanov,
          kde jest síla českých pánov
295   a udatnost ona dávná,
          všemu světu právě slavná?

S sněhem lonským přeč splynula,
zimús bohďaj se vrátila!
Snad by ještě dost vhod byla
300 a jim by se ctně hodila.

1 z *kmene* z rodu (lucemburského) – 2 *zúfalého* zlého, nešlechetného – 5 *pane*: v Žalobě se oslovuje bůh – 10 *mrzutého* protivného, nemilého – 11 *zchovala* (m. *vzchovala*) *sem* vychovala jsem – 14 *mniec dobrého* pokládajíc ho za dobrého – 18: které mělo vzejít z jeho ruky – 22 *ctí markrabskú*: marku braniborskou získal Zikmund dědictvím po Karlu IV. – 24 *přispářejíc* přidávajíc, připojujíc – 27 *v ta kráľovstvie sem vsadila*: uvedení Zikmunda na královský trůn uherský, který získal sňatkem s dcerou uherského krále Ludvíka Marií r. 1385, narazilo na odpor; ten byl zlomen s českou pomocí teprve r. 1387 – 28 *sbožím* bohatstvím, majetkem – 31 *pro zlosti* pro špatné vlastnosti, skutky – 32: vzbudiv lidskou nelibost – 33 *klený* prokletý – 36: a hned jsem se starala o to – 39 *sem k jeho panství navrátila*: s českou pomocí se podařilo Zikmundovi zlomit povstání v Uhrách r. 1401 – 40: znovu jsem uvedla na uherský trůn – 42 *sem obmyslila* zařídila jsem, postarala jsem se – 43 *jest králem římským zvolen*: 20. září 1410 – 44-46 *solí tvú nesolen*...: srov. Mk 9,49 – 51-52: podle středověké etymologie (*viper*, *vis* + *parere*) mláďata zmije (*viper*) při narození prohryžou vnitřnosti své matky a tak ji usmrtí – 56 *shoviem* vyhovím, učiním zadost

57 *Prokopa, bratra svého*: Prokop, markrabí moravský, byl Zikmundův bratranec; byl Zikmundem vězněn v l. 1402-1403, zemřel v září 1405 – 59 *pod klejtem* ačkoli mu zaručil bezpečnost a svobodu – 64 *stařejšieho* staršího – 66 *pode lstí* listivě (stalo se to r. 1402) – 69 *by* kdyby; *z tesknosti* z tísně – 70: král Václav prchl z vídeňského vězení r. 1403 – 71 *tudiež* tamtéž; *vězněm* jako vězeň – 74 *v krov zlosti* v plášť zloby – 75 *klejtovními* průvodními, zaručujícími bezpečnost a svobodu – 80 *stálého* vytrvalého, pevného – 82 *křivoty pachadlnice* pachatelky křivdy – 83 *věziv* vězniv, po věznění – 85 *umělého* učeného, vzdělaného – 88 *rodu i prazského* pražského rodáka – 89 *spálil* upálil – 90 *zaprtlého* zatvrzelého, tvrdošíjného – 92 *pro oznámenie* pro odhalení – 94 *k slavnosti ohyždění* k zkažení slávy, důstojnosti

96 *smysl*: doufajíc v jeho polepšení – 97 *by ostal* by zanechal – 99 *poňadž* poněvadž; *smysla* rozumu – 100 *jenž* co – 102 *v starosti ohyždělo* v stáří se zošklivilo – 103 *chtěch* (aorist) chtěla jsem – 104 *nebožka ovdovělá*: tj. po smrti Václava IV. – 105 *by* kdyby – 109n.: ve Vratislavi byl 15. března 1420 na rozkaz krále Zikmunda umučen pro své náboženskopolitické přesvědčení pražský husitský měšťan Jan Krása; spolu s ním byl mučen i Mikuláš, student z Betléma, který přijel ke králi s listem pražské university – 111 *zlúpil* oloupil – 113 *k ótepření* k zapření, k odvolání – 117 *pravdy ustúpiti* ustoupit, odstoupit od pravdy – 122 *dobře se přihodilo* dobře se hodilo – 125: *narážka* na zaměstnání Jana Kráasy, jenž byl věnečníkem (výrobcem věnců)

132 *dvojí* dvojnásobnou – 133 *ovšem* zcela, úplně – 135 *ot římského*... *biskupa*: od papeže Martina V. – 137 *křtíž* krvavou křížovou výpravu – 138: Zikmund se stal vykonavatelem příkazu ke křížovému tažení – 140 *jieti* zajmouti – 141 *sieci* sekati – 148 *bludnú* bludařskou, kacířskou – 149 *jie* její – 154: zhoubnou pro citlivá srdce – 155: šlo o poklady po Václavu IV., kterých se Zikmund zmocnil na Karlštejně a na jiných královských hradech – 159 *mé zvláštnie* mé vlastní děti, tj. Čechy – 160, *aby súžil* aby zůžil, zmenšil – 162 *zveličenú* vznešenou – 163 *statek* majetek – 166-167 *poslednieho poručenieho* posledního příkazu, který dal Kristus za svého života, tj. ustanovení přijímání pod obojí způsobou – 168 *spasitedlného* k spáse sloužícího – 171 *tráti* trvati

174 *cof* ... *lidí* kolik lidí – 175 *v doly mece* hází do důlních šachet; tak byli trestáni v Kutné Hoře zajatí husité – 179 *lítosti* slitování; *drak*: narážka na časté apokalyptické srovnání Zikmunda s šelmou z moře (Zjev. 12,3: draco magnus, rufus, habens capita septem – srov. zde na s. 240n.) – 181: koho se jen může zmocnit – 182 *se odpřisíeci* odpřisáhnout se – 186 *jakžto středným* stejně jako lidem prostředního věku – 189 *s náboženstvím* se zbožností, zbožně – 192 *přispofoenie* rozmnožení – 193 *tudy* tím, tak – 196 *k tobě se přidědili* dostali se ti dědičně, stali se tvými – 199 *vežde* všude

204n.: k zaplacení žoldu a k splnění slibů, které dal za vojenskou pomoc, použil Zikmund i chrámových pokladů – 204 *zlúpil* vyloupil – 206 *jakžto znáti* jak je známo – 208 *pohúbciem* zhoubcům, hubitelům – 211 *žejeji* želím – 212 *tůžiti chťěji* chci si stěžovat – 213: oslovením boha jako císaře mluvčí zdůrazňuje politické zaměření svého projevu – 214 *vrch* vrchol – 215n. *tvé věrné služebníky*: míněna část české a moravské šlechty, která se sice nevzdala kalicha, ale neodvážila se postavit proti králi – 217 *zklamal* oklamal – 218 *ztrávil* otrávil – 219 *sú tebe odstúpili* odstoupili od tebe, opustili tě – 230 *poručenství* odkaz, dědictví – 232 *na budúcie* na budoucnost – 233 *jazyk* národ – 234 *vrazi* nepřátelé – 237 *potvrzují* posilují

240 *otrápení* omámení, smyslů zbavení – 241 *mdlíte* oslabujete – 248 *zamyšlená* vymyšlená – 251: k tomu se sami přiznali – 257 *stane přestane* – 262 *nestydíš se* doplň: býti – 267 *byšte rozuměli* kdybyste byli rozumní – 270 *radějše* raději – 281 *nastrojili* podnítili – 282 *svrchně* vrchovatě – 284 *zšeředili* zohavili, zpusťovali – 292 *na tom* tím, tak – 296 *právě* právem – 297 *preč* pryč – 298 *zimús* této zimy

POROK KORUNY ČESKÉ KU PÁNOM ČESKÝM O KORUNOVÁNÍ KRÁLE UHERSKÉHO

I

Vy pak, moji čeští páni,
jimž sú tyto zlosti známy,
jsúce k tomu povoláni
a ot dávna ctně vydáni
5 mně, tak i mé České zemi,
abyšte nás vždy hájili,
mocnú rukú cti bránili,
sbožie i lid zachovali,
zvolili ste toho zlého
10 muže, bohem proklatého,
svého húbci i haněče,
bozské pravdy i tupiče.
Kmen i hlavu všie té zlosti,
nauk i cestu bezprávnosti
15 zjednali ste sobě králem,
ale neviem, kterým právem:
neb tu vuole měst úhlavných,
k tomu jiných mnohých českých

20 měst i obcí jste neměli,
ale činieć, což jste chtěli,
korunu jste naň vstavili,
v kútě králem ohlásili.

Byšte právě rozuměli,
25 vahú smysla převážili,
sami byšte to vyznali,
že jste skutek učinili
zlý, bezprávný, České zemi,
vám, vašemu i plemeni
30 přehanebný, velmi škodný,
tak bezúrný i nehodný,
proti řádu, obyčejí,
protož právě řeći smějí,
od dávnosti popsaneho,
bez pohnutíe držaneho
35 při korunování krále.
To poznáte, patříeć dále.
Českého královstvíe hlava
jest i slóve s právem Praha,
neb z nie, jakožto od hlavy,
40 všeecky Čechy ždají zprávy
pravé, světské i duchovnie,
kterýmž libě pravda vonie.
Mát z nie pořád, čest i chválu
po všem světě ohlášenú!
45 Protož arcibiskup prazský
slóveť z práva, a ne český;
prazskýť slóve i purkrabě,
jenž popravu první v sobě
má vždy mieti v České zemi.
50 Tak držieno bez proměny.
Těž hrad, jiných hradóv hlava,
prazskýť slóve vždycky z práva.
Groš, jenž jest všech věcí cena
a pohodlná všem otměna,
55 veždyť jest i slóve prazský,
ne královský, ani horský,
na němž lev jest i koruna.
Tiem čest prazská oznámena,
že ten hoden lva, koruny,

60 ktož jest mocen řádně Prahy.
Protož král, nemaje Prahy,
král jest věrně ten bezhlavý.
A ktožť celé nemá hlavy,
tenť již člověk nenie pravý,
65 al peň podlé písma slóve.
Protož, páni vy Čechové,
jenž Zikmunda za král máte,
ač rozumem to však znáte,
peň za krále máte sobě,
70 tomuť urozumie i robě.
Prahaf jméno má ot práhu,
neb ktož králevskú chce slávu
mieti v Čechách, máť po Praze
vjíti jakožto po praze
75 dobrý pastýř do ovčince,
v němžto jeho bydlé ovce.
Pakli jinad vejde kudy,
tenť od cesty pravé blúdí
a máť slúti lotr a zloděj –
80 podlé čtenie za to vždy měj!
Podlé duchovnieho práva
metropolis jest nazvána,
jenž miera měst řecky slóve,
neb do měst ta miera plóve:
85 jiných z práva jižť spravují,
se i jiné přeměřují,
aby v miere čestně stáli
a mimo tu nesáhali.
Slóveť také všech měst matka.
90 Protož, ó vy nebožátka,
jak ste krále učinili,
poňadž ste miery neměli
ani matky zemské při tom?
Vizte, coť se stane potom!
95 Budeť také vám bez miery
se zle vésti i bez viery
i beze všie také ctnosti,
neb ctnost každá v své celosti
máť svú váhu, mieru, číslo.
100 Což jest také dětmi vyšlo
bez mateře přivolenie,

při tomf řádu, práva nenie.
Tak ste krále bezhlavého
učinili, bezměrného,
105 i bez práva i bez řádu,
sobě i vší zemi vádu.
A tak mníte, vy již páni,
jenž ste byli tu pozváni,
byšte krále učinili,
110 když ste věnec naň vstavili,
mé cti, slávy ctné znamenie,
zlato krású ozdobené,
byť koruny té vstavenie
aneb křížmem pomazanie
115 koho králem učinilo?
Snad by osla neminulo,
neb muož býti také mazán
a týmž věncem korunován.
Ale totot krále činí,
120 jakož z písma shledá smyslný:
měst, pánov, obcí svolenie
beze všeho rozbrojenie,
podlé práva, obyčeje
i po řádu této země;
125 hodnost nadto té osoby
tak zvolené, kterážto by
čest i dobré milovala,
zemskú chválu ctně plodila.
A byť bylo zachováno
130 to, jenž nenie tu shledáno,
ještě by muž tento škodný,
českéj obci přenehodný,
pravdy bozské ruhač zřejmý,
hanec země netajemný,
135 neměl býti z práva králem.
Neb ktož se sám božím právem
nespravuje v skutciech právě,
ale po své zlostné hlavě
se porušiv, i protiví
140 světle bozským ustavením,
své zemany k tomu tupí,
tiskne, hanie, pálí, lúpi,
země, vlasti zastavuje,

- 145 hrady, města zavazuje,
jenž slušejí k této zemi,
jí jsou z práva podmaněny,
hánciem, vrahóm, hubitelóm,
země České nepřátelóm,
150 máš zavržen býti z svého
dostojenstvie královského,
jakožto Saul, bohem zvolen,
mazán za král i nastolen,
když přestúpil prikázanie,
byl jest zbaven královanie.
155 Mnozí králi i ciesaři,
jenž přesáhli pravdy mezi,
utiskujíc své neřádně,
hubiee, lúpiee je bezprávně,
jsúť své slávy zbavováni,
160 jati, biti, mordováni
bozským súdem ovšem právé,
jakožť jistá písma pravie.

Nadpis: *porok* pokárání, domluva – 2 *zlosti* zlé vlastnosti, skutky – 4 *vydání* dáni, určení – 8 *sbožie* majetek, jmění – 11 *húbci* zhoubce – 14 *nauk* poučení – 17 *vuole* svolení, souhlas; *úhlavných* hlavních, předních – 22 *v kútě* pokoutně, tajně; po porážce na Vítkově r. 1421 se dal Zikmund na Pražském hradě, který měl v moci, spěšně korunovat na českého krále a část panstva mu holdovala

23: kdybyste správně přemýšleli – 24: význam myšlenky znovu uvážili – 30 *bez-úmý* nesmyslný, šílený – 32: proto se právem odvažují říci – 33 *od dávnosti* odedávna – 34 *bez pohnutie* beze změny – 36 *patřiee* hledice – 40: celé Čechy očekávají rozhodování – 43 *pořád* pořádek, řád – 44 *ohlášenú* vyhlášenou, proslulou – 46 *z práva* podle práva, právem – 48 *popravu* soudní pravomoc – 53-54: groš, který označuje cenu všech věcí a slouží všem jako vhodný prostředek směny – 56 *horský* kutnohorský – 58 *oznámena* prokázána – 60: kdo má po právu Prahu v své moci – 62 *věrně* vskutku, opravdu – 65 *al* ale; *peň*: srov. Job 14,8 – 70 *urozumie* porozumí, pochopí – 73 *po Praze* přes Prahu – 80 *podlé členie*: volně podle Jan 10,1 – 82 *metropolis jest nazvána*: t. Praha – 83 *miera měst*: mylná etymologie řec. metropolis (metron „míra“ + polis „město“); správný je druhý výklad ve v. 89 (mětěr „matka“) – 84 *plóve* plyne – 86 *přeměřují* znovu měří, tj. přezkoumávají rozsudky jiných měst jako odvolací stolice – 87-88: aby zachovávali spravedlivou míru a nepřekračovali ji – 92 *poňadž* poněvadž – 98 *v své celosti* jako celek – 99 *číslo* náležitý, předem stanovený počet – 100: co od dětí vyšlo, co děti provedly – 104 *bezměrného* neznajícího míry – 106 *vádu* příčinu svárů – 110 *věnee* korunu – 113 *byl že by* – 114 *křížmem* posvěceným olejem – 120 *smyslňý* rozumný – 122: beze všech rozbrojů, svárů – 125 *hodnost* vhodnost, způsobilost – 128 *by plodila* pěstovala, šířila by – 130 *mysl*: ten postup, který ve skutečnosti zachován nebyl – 132 *přenehodný* zcela nevhodný – 134 *haněe* hanobitel; *netajemný* nepokrytý, zjevný – 137 *se nespravuje* neřídí se; *právé* správně – 138: ale podle své zlé povahy – 139 *se porušiv* dav se na cestu nepravosti – 140 *světle* jasně;

ustavením ustanovením, řádům – 141 *zemany* krajany – 143: kraje a celé země dává v zástavu (tj. za půjčené peníze nebo za různé služby) – 144 *zavazuje* zastavuje – 145 *slušejt* přísluší, patří – 149 *zavržen* svržen – 151 *Saul*: izraelský král (srov. 1 Král. 11, 15) – 152 *za král* za krále – 157 *své své* poddané; *neřádně* nespravedlivě – 161 *ovšem právě* zcela podle práva – 162 *písma* spisy

II

Nedajte své chvály ciziemu

Němce z země pak vypejte,
aniž koho potom mějte
v kterémž koli svém úřadě,
aniž které vaši radě,
5 neb sú čeští vždycky hánce,
tupitelé, vrazi, zrádce.
Leč sú kteří zachovalí
a v zákoně bozském stálí,
ty milujte jakžto bratřie!
10 Ale kteříž jinam patřie,
těch netrpte mezi sebú,
ovšemť právi v tuto dobu!
Ne darmoť jest povědieno
a ot múdrých za to jmieno:
15 Dřieve had se v ledě shřeje,
nežli Němec Čechu zpřeje!
Doňadž Němci v této zemi
moci vladařské neměli,
dotad ste vy vítězili
20 i ciesaře pobíjeli.
Jakž se Němci v vás vmiesili,
sbožím, číslem rozhojněli,
tak ste hanebně zemdleli,
zchudli, zvadli i zepseli.
25 Kdy však Čecha v které zemi
Němci sú kdy povýšili
aneb v úřad svůj přijali,
v radě v městě osadili?
Nikdiežť nechce Čecha mieti.
30 V Čechách můžete to sezřieti,
kdežť sú Němci se rozmohli,
by Čechové co tu mohli.

V Jaromíři to vidíte
a u Hory opatříte,
35 snad i v Mostě i v Kadani.
Važtež to však, čeští páni!
Byť to mohli způsobiti,
nedaliť by živu býti
Čechu v Čechách, vězte cele!
40 Mohuť říci já to směle,
neb to slehka mám počteno,
co jest Čechův umrtveno
na samých těch zlostných Horách
mečem, ohněm i u vodách:
45 kupujíc je za penieze,
laika, žáka, ženu, kněze,
povolajíc do své školy,
umetali všecky v doly.
Snadno tvorú jest každému
50 vrátiti se k kmenu svému.
Protož když je vypleníte,
k své cti, moci se vrátíte,
budete se milovati,
jeden druhu spomáhati.
55 Stanuť války, stanuť boji,
sedete v ctném u pokoji.
Zrady, křivdy, zlosti minú,
jakožto snieh ohněm splynú.
A tak bydléc v ctné svornosti,
60 dosiehnete té radosti,
v nížto bydlé s bohem světi
nynie, potom i na věky,
kdežto radost bez žalosti,
zdravie celé bez bolesti,
65 život věčný bez skonánie,
mladosť črstvá bez staránie,
krása beze všie poškvorny,
ctnosť, jenž nezná hříšné viny,
láska plná bez přestánie,
70 síly mocnosť bez zemdenie,
svornost klidná bez rozbroje,
pokoj, jenžto nezná boje,
řád pořádný bez zmatenie,
světlost, při níž i tmy nenie.

- 75 K té slavnosti pomoz, králi
a ciesaři věčné slávy,
jenž pro naše povýšenie,
čest, čistotu, obživenie,
ráčil se sám ponížiti,
80 z věčné panny naroditi,
dals se v těle umořiti,
z svého těla krev vyliti.

5 *čeští... hánce* hanobitelé Čechů – 10 *jinam patřie* hledí jinam, tj. „šilhají za hranice“ – 12 *ošemř právi* zcela podle práva – 14: a moudří byli takového mínění – 15-16: toto dvojverší vkládá Krátké sebrání z kronik českých (viz zde v 2. sv. v oddílu Próza publicistická a politická) do Libušina proroctví z Dalimila (srov. LF 84, 1961, 59-60) – 16 *zpřeje* popřeje, bude přáti – 20 *ciesaře*: např. Břetislav I. Jindřicha III. u Domažlic r. 1040, Soběslav I. Lotara u Chlumce r. 1126 – 22 *sbožím, čislem* majetkem i počtem – 24 *ste zepseli* zchátrali jste – 28 *sú osadili* ustanovili – 33 *v Jaromíři* v Jaroměři – 34 *u Hory* u Kutné Hory – 36 *važtež* uvažte – 42 *umrtveno* usmrceno – 43 *na zlostných Horách* v Kutné Hoře plné zloby, hříchů – 48 *umetali všecky v doly*: v prvních letech husitského revolučního hnutí dávali kutnohorští patriciové vyhazovat zajaté husity do šachet (až do Žižkova vítězství nad Zikmundem u Kutné Hory 1422) – 50 *k kmenu svému* do postavení, které mu náleží – 55 *stanůf* přestanou – 58 *splynú* rozplynou se, zmizí – 65 *bez skonánie* bez konce – 66 *črstvá bez staránie* svěží bez stárnutí – 75-76 *králi a ciesaři*: osloven Kristus

(HÁDÁNÍ PRAHY S KUTNOU HOROU)

I

V této kapitule Praha porokuje Hoře z jejich nevděčnosti, kteréž okazuje jí rozličně proti jejímu mnohému dobrodění

- V čas všie bůre i hřímanie,
země hnutie, krup, blýskanie,
o němž svatý Jan pověděl,
když jest bozskú tajnost viděl,
5 stal se zázrak nevidaný
a od věkóv neslýchaný
teď nedávno v České zemi.
Vzemši sobě rok určený,
hádala se Praha s Horú
10 před ctným sborem všeho tvorú,
při němž Kristus pán sedieše,
právě činy vše súdieše.

- Praha stáše na pravici,
Hora v kútě na levici.
- 15 Praha slušné, ctné postavy,
žena krásná bez ohavy,
jasných očí, múdré řeči,
v zlatohlavě ctně se rdieci.
Hora, ženka pohrbilá,
- 20 k zemi hlediec a blíkavá,
šeplic řeči ulyzavú,
otmlúváše, vrtlic hlavú,
jenž mějieše i v té době
kuklík s kytlí sšit na sobě.
- 25 Stojéc Praha tu poctivě,
však mluvieše dost horlivě
a řkúc: „Súdce vševědúci,
králi, pane všemohúci,
rač nás málo přeslyšeti,
- 30 mé pře mierú přeměřiti,
vinu vahú převážiti,
neb važitel duší jsi ty!
Přeslyš mě teď s mú súpeři,
učíš rovnost, jakožť věři,
- 35 nebt jest vešken súd bóh tobě
dal, kterýž jest měl vždy v sobě,
aby tě ctně všichni ctíli,
jakož otci se klaněli!“
- Potom vece přísně k Hoře:
- 40 „Zdali nevieš svého hoře,
tobě jistě budúcieho,
že mi činiš mnoho zlého,
protivného, bezprávného,
ohavného, ukrutného,
- 45 jsúc mú věkem vlastní dcerú,
stavem dievkú podrobenú,
jakož musíš sama znáti,
ač mé groše chceš kovati.
Aj, mé věrné dcery, syny
- 50 hanieš, hubíš, a bez viny,
za mé groše je kupujíc,
ižádného nelitujíc

- ani věku ani stavu
 ještě méně nežli bravu,
 55 majíc ot mne sbožie, chválu
 v mnohých vlastech ohlášenú.
 Jáť sem tě tu osadila
 a svým statkem sbohatila,
 svým pokrmem tě krmila,
 60 svým uměním ctně učila.
 Tak-li mi ctně otplacuješ,
 zlým mé dobré otměňuješ?
 Taks hanebně znevděčněla,
 nenieť v tobě ctnosti žila!
 65 Teď pán sedí všie milosti,
 všakť nelíbí nevděčnosti,
 nébrž slúhu nevděčného
 vydal katóm mocně jeho.
 Ktož zlé za dobré otplácie,
 70 budeť mieti zlé domácie,
 a jakož to v písmě čteme,
 nevděčného viera mine,
 jakožto led letní splyne
 aneb voda zbytná zhyne.
 75 A čiež viera zahynula,
 ctnost izádná nezóstala;
 neb kmen, základ každé ctnosti
 jestiť viera v své celosti,
 a jakž Pavel svatý pravi,
 80 bez viery bohu izádný
 nemóž se člověk slíbiti.“

Nadpis: *porokuje Hoře kárá Kutnou Horu – 2 země hnutie zemětřesení – 3 svatý Jan: srov. Zjev. 8,5 – 4 tajnost tajemství – 8: vzavši stanovený den (k soudnímu jednání, stání) – 10 tvorů tvorstva – 11 sedieše (imperf.) seděl – 12 právě podle práva, spravedlivě; súdieše soudil – 13 stáše stála – 16 bez ohavy bez kazu, bez poskvrny – 19 pohrbilá přhrblá, shrbená – 20 blíkavá mžourající očima, s mžouravýma očima – 21 šeptle šišlajíc; ulyzavú potouchlou, falešnou – 22 otmľúváše odmlouvala, odporovala; vrtlic vrtíc (na znamení nesouhlasu) – 23 mějieše měla – 24: havířskou kuklu sešitou s halenou (pracovní oděv kutnohorských havířů)*

26 mľuvieše mluvila; horľivě vroucně, se zápalem – 29 přeslyšeti vyslechnouti – 32 važitel duší posuzovatel, soudce duší, lidí – 33 s mú súpeři s mou soupeřkou, soky-ní – 34 učič rovnost porovnej nás, učič narovnění mezi námi; věři věřím

40 nevieš neznáš – 41: které tě jistě postihne – 45: Kutná Hora byla založena později než Praha – 46 podrobenú poddanou, služebnou – 48: v kutnohorské mincovně se od doby Václava II. razily proslulé pražské groše – 51: kutnohorští měšťané kupo-

vali pochytané přívržence Husovy a vrhali je do důlních šachet – 52 *ižádného* nižádného – 55 *sbožie* statky, majetek – 56 *ohlášenú* proslulou, známou – 57 *sem osadila* založila jsem a přivedla obyvatele – 58 *sbohatila* (m. *vzbohatila*) obohatila – 63 *taks* . . . *znevděčnĕla* stala ses tak nevděčnou – 64 *ctnosti žĭla* kus cti, smysl pro čest – 65 *ted* zde – 67-68: narážka na biblické podobenství o dvou služebnících (Mat. 18,34) – 68 *mocnĕ* do moci, do rukou – 69-70: srov. Přísl. 17,13; *zlĕ domátcie* neštěstí v domě – 71-74: srov. Moudr. 16,29 – 72 *viera* víra v budoucnost, naděje; *mine* pomine – 73 *splyne* rozplyne se, roztaje – 74 *zbylná* nadbytečná, zbytečná – 79 *Pavel svatý*: srov. Žid. 11,6 – 81 *se slĭbiti* zalíbili se

II

V této kapitule porokuje Praze Hora, že otjímá
mnichóm a knĕží sbožie i platy, i die

- Hora vece, zřec ku Praze:
„Jaké činíš v tom nesnáze,
že smysleti já již tomu
sama neviem, řci pak k tomu!
- 5 Knĕží, mnichóm otjímáte
sbožie, platy, však to znáte,
vždy z zákona vy božieho:
Nepožádaj nic cizieho!
Kudyž vám to móż zóstatí?
- 10 Však ste pravým právem klatí,
že na duchovnie saháte
a na klátby nic netbáte,
ni na mnichy, ni na knĕže,
ni samého na papeže.
- 15 Kací jste vy však křestané,
snábdi toho, milý pane!
Všaks ty kázal desatiny
všem dávatí tvým vždy knĕží;
tvój Apoštol zjevnĕ praví:
- 20 Ktož oltári právĕ slúží,
máť živ býti ot oltáře.
Toť jest, pane, i v tvém právĕ:
nemáť žádný zavázati
huby volu, kterýžť mlátí.
- 25 Každý dělník jestíť hoden
mzdy, odplaty, cti dóstojen.“

V této kapitule Praha k tomu zvěhlasně odpovídá

Ulyžši se odpovědě
Praha řkúci: „Však to vědě,
že ten velmi kněží mrzí,
30 ktož je k tomu přísně drží,
aby sbožie opustili
a chudobu ctně drželi,
následujíc pána svého,
pro nás v světě ochudlého,
35 nade všecky bohatého,
nebt sú všecky věci jeho,
aby nás vždy obohatěl;
tak Apoštol jest pověděl.
Ten pán světle v čtení praví:
40 Leč kto sbožie, kteréž drží,
vše opustí prostě pro mě,
nemóž jíti ten nic po mně.
Protož svatí učedlníci,
jeho věrní následníci,
45 k němu směle promluvili:
My sme všecko opustili
a po tobě vždy chodili.
Toť jsú jeho věrní byli
miestem, skutkem náměstníci,
50 snažní v činech následníci.
Na těch miesta jsú vstúpili
mnišie, kněžie; protož chtěli
býti věrní následníci,
ne klamaři, falešníci.
55 Mušief z práva též činiti,
světská sbožie opustiti.
Proč však svatých miesta mají,
již svatosti nic netbají,
ani práce, ni chudoby,
60 ani ctnosti, ni pokory?
Plni sbožie, plni vzdóry
nejsúť kněžie, nie potvory.
Kudy mnišie nebo kněžie,
ješto v sboží světském těžie,
65 mohú býti učedlníci
pána Krista, následníci,

poňadž ižádny mamonóv
 nemóž býti slúha Kristóv.
 Čiž sú tehda učedlníci?
 70 Snad dáblovi jsú školníci;
 neb kterýž s ním právé nenie,
 jest protivník – tak die čtenie.
 Apoštol Timoteovi,
 tomu ctnému biskupovi,
 75 velí sbožie utiekati,
 ctnosti všecy milovati,
 pravě, že žádosti sbožie
 všecy hříšné zlosti množie;
 80 duši v věčné zatracenie
 sbožie světské pohřizuje.
 Ne darmoť jest zapověděl
 pán böh, neb to dobře věděl,
 že jim nelze pilnu býti
 boha a sboží slúžiti.
 85 Dřevním kněžím desatiny
 kázal dáti i ofěry
 pán böh, nebť sú tehda byli
 kněžie světští, jenž činili
 tělesné bohu oběti,
 90 majíc ženy, čeled, děti.
 Tělesně sú ti slúžili
 a tělestnú mzdu tak měli.
 Ale tito, jsúc duchovní,
 žen i dětí otlúčení,
 95 bohu duchovnie oběti
 činiece, ti majíf mieti
 ot té obce, s níž pracují,
 pokrm, oděv, neb dávají
 jim pokrmy ctně duchovnie,
 100 majíf mieti od nich časné.
 K tomu věčné mzdy čekají,
 kterýž apoštolé mají,
 žeť budú všecy súditi.
 Takť jich böh chce povýšiti.
 105 Těť radosti mají ždátí,
 jiné v světě nečekati.
 Pakliť vezmú zde otplatu,
 ztratief v nebi věčnú za tu.

Zvlášť o mnišiech něco poviem,
110 svetským kněží nyní shoviem.
Slyš svatého Jeronýma,
jenž die: Mnich, kterýžto šart má,
tenť sám i za šart nestojí.
Začpak stojie mnišie tvoji,
115 ještoť platy i dědiny
držie, kteraké sú ceny?
Snad za pléšku i nestojie,
ni jim dobré které vonie,
nebť chudoby utiekají,
120 jenž jest řádu základ pravý.
S poslušenstvím a s čistotú
kto chce býti ctně mnichotú,
tenť má to tré zachovati,
nechce-li se sám klamati.
125 Již chudoba i pokora
zaplašena od jich dvora,
otlúčena i čistota,
vzata za ni všecka psota,
le pokrytstvie v zlosti celé,
130 kápí sprostnú přioděné,
skřekem valným zveličené
a klaněním osvícené.
Práznost sytá, ta jim vzácná,
klášter krásný, cela jasná,
135 lid ostatky vždy klamati,
za svaté se počítati,
zdí se všady ohraditi,
aby nemohl k nim přijíti
vietr, aniž to zlé povětříe,
140 ani chudý, ještoť žebře.
Bohatěť pak rádi zovú,
aby jedli kvasně spolu,
potom sbožie svá jim dali,
v jich se bratrstvo tak vepsali,
145 pak se u nich pochovali,
jim se s sbožím tak dostali.
To-li jest to zákon svatý,
můžeš sama znamenati.
Nenieť svatý, jest proklatý,
150 na tom můžeš to poznati.

Teď náš sůdce, věčná múdrost
a všech ctností dokonalost,
dal svůj zákon svému lidu,
aby bydle ve ctném klidu
155 boha srdcem vším miloval
a kázanie jeho choval.
Nekázal se jim zazditi,
ani v rúše potvořiti,
ani v cele přebývati;
160 ale kázal své kázati
čtenie kněží po všem světě.
Ktožť jest zavřel, toť nevědě,
kněží v cele neb v klášteře;
mním, že jest v tom přesáhl meze,
165 jistě bohem uložené,
jeho věrným právě dané.
Bóh rozkázal jim choditi,
čtenie jeho ohlásiti;
tento kázal jim seděti
170 a ničehož nemluviti.
Bóh rozkázal pracovati;
tento brání jim dělati.
Bóh rozkázal jim pokoru;
oni vedú zřejmú vzdóru.
175 Bóh kázal sbožie pustiti;
oni chtějí všecko mieti.
Bóh kázal mieti čistotu;
oni páší všicku psotu.
A to najviece pocházie,
180 že již sbožie světské držie,
bohem samým zabráněné,
všech jich duší zatracenie,
v něžto sú se pohřížili,
jako v trní zavadili,
185 že nemohú k bohu jíti
ni co ctného učiniti,
nebť v kněží světské sbožie
všecko dobré zadušuje.

Protož slušie tu přiekazu
190 jim otjieti, duší zkázu
otlúčiti vši snažností,

- aby jsúce kypří, prostí,
šli po cestách příkázanie
do věčného oslavenie.
- 195 Ktož zmeškává učiniti,
je z těch zmatkóv vyprostí,
musíť hrubě utrpěti,
neb dal bratru zle vězeti,
prospěch duše své meškati,
- 200 moha jemu pomoc dáti,
jeho z svazkóv rozvázati,
aby se mohl k bohu bráti.
Neb, leč všeccko chudým dadie,
co kde mají, neosadie
- 205 sebe zde v dokonalosti,
jižto mají z práva věsti;
neb ti nejsú dokonali,
jenž co mimo Krista mají.
Klátby se já nic nebojím,
- 210 když já v sobě dobře činím,
ni v tom krále, ni papeže,
ni kterého v světě kněze;
klátbať nemá žádné moci,
leč nad hříšným, jenž se bočí
- 215 proti bohu, pravdě jeho:
tenť jest v klátbě pána mého.
Jestíť božie to pohroma,
jestíť vetchá, neniet nová,
žeť ti budú oblúpeni,
- 220 jenž zákona nic netbají.“

Nadpis: *kněží* kněžstvu; *sbožie i platy* majetek a důchody – 3 *smysleti* porozuměti – 4 *řci* vyjádři se – 7 *z zákona* podle zákona – 8: parafráze jednoho z příkazů desatera (Exod. 20,17) – 9 *kudyž* jak, jakým způsobem – 10 *pravým* spravedlivým; *klati* dáni do klatby, stížení klatbou – 15 *kací* jací – 16 *snábdí* všfmej sí, pozoruj – 17 *desatiny* desátky, desátý díl vší úrody (srov. Num. 18,21) – 19 *Apoštol*: Pavel, srov. 1 Kor. 9,13 – 20 *právě* správně – 22 *v tvém právě*: tj. v bibli – 23-26: srov. 1 Tim. 5,18

Nadpis: *zvěhlasně* moudře, rozvážně – 27 *ulyžsi se* pousmávši se; *otpovědě* (aorist) odpověděla – 28 *vědě* vím – 29 *mrzí* nemile se dotýká, popouzí – 34 *ochudlého* zchudlého – 38 *Apoštol*: srov. 2 Kor. 8,9 – 40-42: srov. Luk. 14,33 – 40 *leč* jestliže ne – 42 *po mně* za mnou – 47 *po tobě* za tebou – 49 *náměstníci* náměstkové, zástupci – 54 *klamaři* podvodníci – 55 *z práva* podle práva; *těž totěž* – 61 *vzdóry* zpupnosti, nadutosti – 62 *nie* než, ale – 63 *kudy* jak – 64: kteří usilují o světský zisk, hromadí majetek – 67 *poňadž* poněvadž; *ižádný mamonóv* nikdo, kdo se oddal mamonu, hrabivosti – 70 *školníci*

žáci – 72 *tak die členie*: srov. Mat. 12,30 a Luk. 11,23 – 73 *Apoštol Timoteovi*: srov. 1 Tim. 6,11 – 74 *biskupovi*: Timoteus byl pomocník a průvodce Pavlův, nebyl však biskupem – 75 *sbožie utiekati* prchati před majetkem – 77 *žádosti sbožie* touhy po majetku – 83 *pilnu býti* pilně dbáti, pilně si hleděti – 85 *dřevntm* dřívějším, dávným – 86 *ofěry* dary věřících na církevní účely – 91 *tělesně* fyzicky, hmotně – 94: žijící bez žen a dětí – 100 *časné* pozemské, hmotné – 105 *žďditi* očekávati

110 *shoviem* poshovím, dopřeji klidu – 111 *Jeronýma*: na okraji pozn.: Ieronymus in epistola ad rusticum monachum (Jeroným v listě venkovskému mnichovi) – 112 *šart* drobný peníz, haléř – 115 *dědiny* dědičné statky – 117: snad nestojí ani za pampelišku, za plevel – 119 *chudoby* před chudobou – 122 *mnichotú* mnichem – 127 *ollúčena* odstraněna, zapuzena – 128 *psota* trápení, soužení – 129 *le ale*, avšak – 130 *sprostnú* prostou – 131 *skřekem valným* obecným pokřikem – 133 *práznot* nečinnost, zahálka; *vzácná* drahocenná – 140 *žebře žebra* – 141 *zovú* zvou – 142: aby spolu hodovali – 143: aby upsali svůj majetek jejich řádu – 145: aby se pak u nich dali pohřbít

156 *kázanie* přikázání; *aby choval* aby zachovával – 157 *zazditi se* uzavřít se v klášterních zdech – 158: ani se hyzdit odlišným, směšným šatem – 161 *členie* evangelium – 174: vedou si s okázalou zpupností – 175 *pustiti* opustiti – 178 *psotu* zlo, špatnost – 181 *zabránněné* zakázané – 184 *zavadili (se)* zapletli se, zamotali se

189 *přiekazu* překážku, závalu – 192 *kypři* čilí, zdatní – 198 *vězeti* býti vězněn, být v zajetí – 201 *z svazkóv* z pout – 204-205 *mysl*: neoddají se řádnému životu – 210 *já v sobě* sám před svým svědomím – 214 *se bočt* staví se bokem, vzpírá se – 218 *vetchá* stará, dávná

III

V této kapitule porokuje Praha Hora, ež
Uherského nechce přijieti za krále

Hora pravú rukú kynu
řkúc: „Až mě i smysl pomínu,
když ta slyšech divná slova,
mému sluchu ovšem nová.
5 Než, žes písmem dolíčila,
něco jsi mě nachýlila.
Však rei, Praho, ještě k tomu,
pročpak nechceš králi svému
býti mile podrobena?
10 Však to velé písma mnohá.
Neb teď súdce sám to velí:
Dajte dani ciesařovi!
A svatý Petr věrně radí:
Buďte králi vždy poddání!
15 Svatý Pavel k témuž praví:
Komuž dani, tomu dani,
komuž mýto, tomu mýto,
a komu čest, tomu buď to!

20 A že každá duše lidská
vyšší moci jest poddána,
protož velí poslúchati
svých vladařov a jim býti
podlé řádu vždy poddánu
jakož slúha svému pánu,
25 neb to z dávna jest popsáno
a za právo bohem dáno,
že král lidu panovati
má a lid ho poslúchati.“

V této kapitule Praha k tomu múdře odpovídá

Vzhledši přísne k Hoře Praha
30 vece: „Nevieš ještě práva,
v knihách dávno popsaného,
ot Mojžieše vydaného:
Toho ustanovíš králem,
kohož pán böh zvolí pánem.
35 Zda mníš, byť böh toho zvolil,
jehož vodú svú nepolil,
ni múdrostí, ani ctností
ot mladosti do starosti?
Přes to, Horo, ty jsi známa,
40 pověz ctnosti svého pána,
které jest však kdy učinil
aneb komuž jest je zjevil,
poňadž nenie nic tak skryto,
by nebylo pak odkryto,
45 jakož náš teď súdce praví
a spasitel všech laskavý.
Zdali že mé čestné pány
z České země i z Moravy
na smrt zavedl pro svú psotu,
50 valnú kniežat, lidí rotu
mezi Turky, zškapěv ženú,
vší vilností poškvrněnú?
Či že bratra strýčeného
a markrabí moravského
55 jav pod věrú duše zbavil?
Své tiem zlosti neumálil,
ale jal pak bratra svého,

krále Čechův i římského,
ot něhož měl čest i sbožie,
60 žel se tobě, milý bože,
jehož držal pak u Viedni
jakožto muž peský, biedný,
chtě ho tudiež umořiti,
v jeho zemiech pánem býti.
65 Či tě moc jeho súzila,
žes mu dáti vždy musila
mnoho peněz a klekala
před ním v blátě a žádala
jeho sobě smilovanie?
70 Toť mne, Horo, tajno nenie!
Či že Čechy všecky hanie,
o nich křivé klevetanie
nestydatě píše, mluví,
k tomu na ně kříž krvavý
75 uprosil jest od papeže,
aby ženu, muže, kněze
mohl každý, když chce, jímati,
je lúpiti, mordovati?

A tak hubí, pálí zemi,
80 lid morduje a bez viny
panny, čestné vdovy, panie
zle, ohavně veždy hanie,
mnohé s dětmi i morduje.
Tak svú zlobu oznamuje
85 jedno pro ctný zákon boží,
jsa v tom zjevně kata hoří;
neb kat za mord má otplatu
od svých pánův vždy někakú,
ale tento svým nákladem
90 jestiť nad ctným lidem katem,
nébrž českými poklady,
jimiž ot nepřátel všady
zbraňování měli býti,
miení všecky zahubiti.
95 Samuelť jest tak zvěstoval,
ktož by v lidu vždy kraloval,
žeť má před ním vycházeti
a zaň boje snažně vésti,

100 jej u pravdě vždy súditi,
jeho rukú ctně brániti,
za lid bdieti, pracovati,
aby lid mohl v klidu tráti.

Tento lidi vybojuje,
mladé, staré, vše morduje.
105 Súd a pravda jeho mrzí,
křivdu a zlost pevně drží,
klidným lidem neklid činí,
nemaje k nim žádné viny.
Nadto zákon boží pravý
110 za kacierstvo zjevně tupí.
Onť jest zavedl nynie pány
z této země i z Moravy
o jich statky i životy.
V tom okázal kmen své psoty,
115 nastrojiv je na roh boje
a sám pak z daleka stoje
s svými Uhry, Němci, Šváby.
Dosti na něm hnilé baby!
Nechtěl v núzi jim pomoci,
120 maje k tomu dosti moci;
dal je zbíti i zjímati,
kyji, cepy zmordovati.
Tak jim zplatil všecky dluhy,
doved je té hrozně túhy,
125 již se zhrozil, jedno hledě
a na koni ledva sedě.
Jakož zajiec mdlý před chrty
utekl bázní; by měl brky,
byl by ulétl, tož věz cele!
130 Tak měl srdce tehdy směle
král jistě sedmi království!
Tu vidien v svém udatenství:
před měšťany a sedláky
utekl, nesměl se potkati
135 s nimi polem, král jsa říský.
Dosti na něm rzavé lišky!
Na Vše svaté boj nastrojil,
bóh jeho zřejmě porazil,
to vše ztratil, což chtěl mieti.

140 Nic tu nesáv, i chtěl žieti,
chtěl čest, sbožie obdržeti,
nechtěl k bohu o to zřieti,
ot něhožto všecko dobré
jakžto ot studnice plóve.
145 Zavrhl boha, traje sobě,
všecky svaté, jsa v své zlobě.
Bóh s svatými jej opustil,
tu pohromu naň přepustil.
Hrad nedobytý Vyšehrad
150 zmrhal lidu svého pro hlad.
Mnoho lidu tu zemřelo,
protože chleba nemělo;
koně jedli, vodu pili,
a té dosti sú neměli,
155 žádajíc jeho vždy pomoci.
A když mnozí přešli roci,
jim ot něho uložení,
listy křivě slibovani,
nemohúce déle ždáti,
160 musili se s hradem dáti
Praze, jenž je propustila
a hrad vešken obořila.

To-li sú ty jeho ctnosti,
pro něž hoden jest výsosti
165 on královské v této zemi?
Ktož jest zmazán zlostmi těmi,
nenieť hoden kralovanie,
dóstojenť jest lotrovanie,
neb tak čině nekraluje,
170 ale zřejmě brž lotruje.
Kráľ má z práva prisahati,
kterýž chce ctně kralovati,
práva i čest zachovati
své koruny. Protož jaký
175 tento král jest neb chce býti,
jenž jako nepřietel lýtý
hanie, lúpí i morduje,
věrné lidi kaceřuje,
jichž by s právem měl brániti
180 cti i statku do své smrti?

Král však v písmě slóve hlava.
 Toť by byla vždy bláznivá,
 jenž by údy kúsic žrala,
 jim jich pokrm, oděv brala!
 185 Král jest nazván otec vlasti.
 Jaké by byl otec strasti,
 jenž by syny litě hubil,
 pálil, haněl, tupil, lúpil!
 Král jest vódcí také nazván,
 190 a protoť jest křižmem mazán,
 vždy nad jiné že má nésti
 zákon Kristóv, k tomu vésti
 jiné všecky. Ktož pak ruší
 zákon jeho a proň hrtúsi
 195 věrné lidi, nenief vódce,
 ale slóvef z práva svódce.
 Pastýř slóve král i z práva,
 nebo pokrm, zbranu dává
 svému lidu věrně, snažně.
 200 Ktož pak lid ten hubí vražně
 a naň vlky hltavé vodi,
 cti a statku jeho škodí,
 nenief pastýř, jest vlk hltavý,
 nenief strážný, jest vrah pravý.

205 Všaks ty někdy snad slýchala,
 že bóh zvolil králem Saula,
 a když jeho pak kázanie
 netbal vésti, kralovanie
 byl jest zbaven božím slovem
 210 a byl David králem po něm.
 Psáno mámy v knihách svatých,
 pánem bohem nám vydaných,
 že král v lidu ustavený
 má vždy mieti zákon boží,
 215 dnem i nocí v něm čítati,
 se i své tiem spravovati.
 Tentof zákon boží tupí
 a proň věrné litě hubí.
 Tento bozské přikázanie
 220 za kacierstvie klade nynie,
 pravdu za blud zlý počítá.

Ten pak králem býti mým má?
Nedaj toho, ó ctný súdce,
bych já pravdy tvé kdy túpce
225 a tvých věrných zlého húbce
chtěla mieti svého súdce
aneb krále aneb pána,
jsúc tvé slávě vždy poddána.
Bych pak tvého nepřítele
230 a tvé pravdy rušitele
nad se králem povýšila,
jímž by zrostla jeho síla
k dobrých lidí utištění,
tvých ctných synův k zahubení,
235 jak bych já se toho kála?
Bylať by mi všecka malá
k tomu chvíle v tomto světě;
šlať bych v peklo, toť já vědě,
neb ktož spomóż neb přivolí
240 komu k zlosti kteréž koli,
takť jest hříechu v tom účasten,
jakožto jest pachadník ten.
Tomuť chce Apoštol svatý,
svaté píše Římu rady.
245 Kudy má ten kralovati
aneb lid ctně spravovati,
jenž neumie i sám sebe
spravovati podlé tebe?
Jak móż mnohé ten zřéditi
250 aneb lidi polepšiti,
jenž neřádný jest sám v sobě
a jest poddán vši zlé zlobě;
ktož žádostem odolati
svým nemóže, panovati
255 lidem pak chce, kralovati,
neb jich činy zle psovati?
Všakť jest břiemě kralování!
Ktož pak sněti nemóž méně,
proč ten na se béře mnoho?
260 Chřbet se zlámá krále toho,
jenž kralovství chce mnohému,
nejsa hoden jedinému.
Kěž v svých vlastech bludy kazí,

ano jsú v nich prieliš mnozí;
 265 byv tam králem let přemnoho,
 však jest nepolepšil toho.
 A pak do Čech ledvy vkročiv,
 tak svú zlobu zlostně rozliv,
 z pravdy křivdu chce činiti,
 270 lid ctný na zlé obrátiti.
 Cos ty stavil, chce zrušiti,
 pravdu v křivdu obrátiti,
 vieru novú založiti
 a tvú ovšem porušiti.

275 Proč ciesaři nebo králi,
 jenž sú v své cti ctně nestáli,
 pána boha se nebáli,
 lid bezprávně utiskali,
 jsúť zbaveni cti, zbíjieni?
 280 Pro své zlé, nehodné činy!
 Roboam pro ukrutenstvie
 ztratil židovské královstvie
 a též Zambri pro zúfalstvie
 opálil se sám v svém domě.
 285 Krev lokali Achabovu
 psi pro jeho hroznú zlobu.
 Samuel Agaga krále
 zabil, zře ku boží chvále,
 již on tupí, lid morduje
 290 boží, v tom se zveličuje.
 Králóv jeden a třidceti
 zbil Jozue, protivníky,
 jenž se bohu protivili,
 jeho zákon potupili.

295 Gaius, Nero, Domicián,
 též mnohý ciesař, kněz i pán
 pro ukrutnost a zlosti své
 neušli smrti hanebné.
 Svaté písmo jasně praví:
 300 Kteříž králi poslúchají
 pána boha a nechají
 hřiechóv, v chváleť dni skonají;
 kteříž pak neposlúchají,
 budúť mečem zle shlazení.

305 Mečť jest mstitel nepravosti.

Což pak tento, jenž své zlosti
zmnožil valně z své mladosti
až do šedin i starosti
nad ty krále i ciesaře,
310 všecky časy v zlosti maře!
Čti kroniky, knihy mnohé,
od počátka ctně popsané,
nenalezneš rovně jemu
v zlosti, tož věz, pánu tvému!
315 V knihách psáno jest Múdrosti,
že viec bude dáno pomsty
i muk králóm i vladařóm,
bezprávníkóm, křivým súdcóm.
Co král tento, muž krvavý,
320 ruhač boží, pln bezprávy,
muší v pekle utrpěti!
Dojdef věčné strasti, biedy,
neb ktož k lidem ctné lítosti
nemá, súd má bez milosti.
325 Komuž mnoho poručeno,
od toho mnoho žádáno
bude, jakož súdce praví
teď náš i pán přelaskavý.

Nechciť o něm viec praviti,
330 rač böh jeho polepšiti!“

Nadpis: *porokuje* kárá; *ež že*; *Uherského*: krále Zikmunda; *přijieti* přijmouti – 1 *kynu* (aorist) kývla, pokynula – 2 *mě i smysl pomínu* pozbyla jsem smyslů, ztratila jsem vědomí – 3 *slyšech* uslyšela jsem – 4 *ovšem* zcela, úplně – 5 *žes dolíčila* že jsi dokázala – 6: poněkud jsi mě naklonila (k věření) – 9 *mile* ráda, ochotně – 10 *ptσμα*: biblické knihy a spisy náboženských autorit – 11 *súdce* Kristus; srov. Mat. 22,21 – 13 *Petr*: srov. 1 Petr. 2,13 – 15 *Pavel*: Řím. 13,7

30 *nevieš* neznáš – 32 *ot Mojžieše*: srov. Deut. 17,15 – 38 *do starosti* do stáří – 39 *známa* znalá – 45 *súdce*: srov. Mat. 10,26 – 47n.: týká se Zikmundovy porážky od Turků r. 1396 u Nikopole, kde zahynulo v jeho vojsku i mnoho Čechů – 49 *pro psotu* pro neřest – 51 *zškapěv ženú* pozbyv síly vinou ženy – 53n. *bratra strýčeného* bratrance, tj. Prokopa – 55 *jav pod věrú* kterého zajal, ač mu zaručil bezpečnost – 56 *neumálil* nezmenšil – 57 *bratra svého*: krále Václava IV. (1402) – 62 *peský* zlý, nešlechtný – 63 *tudiež* tamtéž, tam; *umořiti* zahubiti – 72 *klevetánie* osočování, pomluvy – 74 *křtíž krvavý* křížovou výpravu; v březnu r. 1420 dal Zikmund ve Vratislavi vyhlásit bulu papeže Martina V., vyzývající ke křížáckému tažení proti Čechům

84 *oznamuje* projevuje, dává najevo – 85 *jedno* jen – 86 *hoří* horší – 87 *otplatu*

mzdu – 88 *někakú* nějakou – 91 *nébrž* ba, dokonce – 93 *zbraňování* bránění – 95n. *Samuel*: srov. 1 Král. 8,20 – 97 *před ním vycházeti* choditi v jeho čele do boje – 99 *u pravdě* podle práva, spravedlivě – 102 *tráti* trvati, žiti

103 *vybojuje* bojem ničí, vraždí – 105 *jeho mrzí* jsou mu odporné – 108: nemaje proti nim žádného obvinění – 111n. *jest zavedl* připravil; *narážka* se týká bitvy pod Vyšehradem 1. listopadu 1420 – 114 *kmen své psoty* jádro, podstatu své špatnosti – 115 *na roh* do čela; nejhůře žaplatili Zikmundovu porážku páni moravští se zemským hejtmanem Jindřichem z Plumlova, kteří uražení od Zikmunda podezřením ze zbabělosti bojovali pěšky na místě nejhorším a téměř všichni padli – 118: je docela jako *vetchá stařena* – 124 *té hrozné túhy* do zoufalého postavení – 125 *jedno hledě*: bitvy pod Vyšehradem se Zikmund zúčastnil jen jako divák – 128 *by kdyby* – 129 *cele zcela* – 133: pod Vyšehradem byl Zikmund poražen od spojeného vojska pražského a husitských pomocných oddílů z východních a severozápadních Čech – 134-135 *nesměl se potkati s nimi polem* neměl odvahu utkat se s nimi v boji – 137 *na Vše svaté*: bitva pod Vyšehradem byla 1. listopadu – 140 *nesáv* nezasev, aniž zasel – 142 *zřieti* vzhlížeti, modliti se – 144 *plóve* plyne, prýští – 145 *traje sobě* důvěřuje sám sobě, spoléhaje sám na sebe – 148 *přepustil* dopustil – 150 *zmrhal* zkazil, uvrhl do zkázy – 156 *roci* lhůty – 160 *se dáti* vzdáti se – 162 *obořila* pobořila

164 *výsosti* důstojnosti – 168 *lotrovánie* provádění lotrovství, loupežnictví – 170 *brž* spíše; *lotruje* počíná si jako lotr – 171 *z práva* podle práva – 178: pravověrně lidi viní z kacířství

181: srov. 1 Král. 15,17 – 189: srov. 3 Král. 14,7 – 191 *nésti* plniti – 194 *hrtúsí* rdousí – 198 *zbranu* obranu – 200 *vražně* vražedně, jako vrah – 204 *strážný* strážce

206n. *Saula*: srov. 1 Král., kap. 10n. – 207 *kázanie* přikázání – 208 *vésti* zachovávat, plniti – 211 *mámy* máme; *v knihách svatých*: srov. Deut. 17,19 – 216 *spravovatí* řídit – 220 *klade* prohlašuje – 224 *túpe* tupitele – 225 *hubce* hubitele – 226n. *svého súdece aneb krále aneb pána* za svého soudce... – 229 *bych* kdybych – 236n.: nestačil by mi na to čas – 239 *spomóz* napomůž; *přivolí* dá souhlas – 240 *k zlosti* k zlému skutku – 242 *pachadlník* pachatel – 243 *Apoštol svatý*: Pavel (srov. Řím. 1, 32) – 245 *kudy* jak – 256 *psovatí* tupiti – 261: srov. v. 131 – 262: ač nestačí ani na jediné – 263 *v svých vlastech* ve svých zemích – 267 *ledvy* sotva – 271 *cos. ty stavil* co jsi ustanovil – 274 *ovšem* zcela, úplně

276 *sú v své cti* nestáli nedostáli své cti – 279 *zbitíjeni* pobíjeni – 281 *Roboam*: srov. 3 Král. 12, 18 – 283 *Zambri*: srov. 3 Král. 16,18 – 284 *opálil se* upálil se – 285 *krev...* *Achabovu*: srov. 3 Král. 22,38 – 287 *Agaga krále*: srov. 1 Král. 15,33 – 288 *zře ku boží chvále* pro boží slávu – 291n.: srov. Joz., kap. 10-12 – 295: tři římské císařové v 1. stol. n. l., kteří skončili násilnou smrtí – 299 *svaté písmo*: srov. Job 36,11-12 – 305: srov. Job 19,29

315 *Múdrosti*: srov. Moudr. 6,6 – 318 *bezprávníkóm* těm, kteří se dopouštějí bezprávi – 320 *bezprávy* bezprávi – 321 *utrpěti* vytrpěti – 323 *ltlosti* slitování – 325 *poručeno* svěřeno – 329 *praviti* mluvit, vykládati

IV

V této kapitule pán Kristus treskce Prahu z některých nedostatkův i Horu a velí jim polepšiti, obak chtě mstiti etc.

Chtieše Hora viac mluvití,
súdece káza všem mlčeti.
Praze pře jejie pochváli

řka: „Byť se tvé děti bály
5 mne, mé rady poslouchaly,
mě, bližního milovaly,
můj ctně zákon zachovaly,
kterýž sú nyní poznaly,
všemu by světu ostály.
10 Musilít by králi, páni,
k tobě zřieti, věz to, Praho,
byloť by tvé jméno draho
všemu světu bez proměny.
Ale máš zlé mnohé syny,
15 ještoť pravdy málo dbají,
ziskuť v pravdě zle hledají
tělesného v mém zákoně,
v němžto usty jedno stojie.
Tiť již pro mě nepracují,
20 ziskemť práci nahrazují,
mú se pravdú zastěrují,
kořist nad mě zle milují.
Nenieť v nich žádné lítosti,
tepůť, lúpie bez milosti.
25 Druzíť také tvoji knězie,
přestúpajíc písma meze,
svatých smysly zamietají,
svého řadu málo dbají.
Máš frejieře i frejieřky,
30 zlé těžieře i těžieřky,
máš lakomce zjevné v sobě,
máš na rúše divné kroje,
z zlata, z stříebra okrášlené,
jenž jest pýchy zlé znamenie.
35 Protož přizři, ráziť k tomu,
vyplej tu zlost z svého domu!
Spatřec vinu, pomsti toho,
zbudeš tady hoře mnoho.
Pakli toho neučiniš,
40 věz, že sama vždy utrpíš.
Pravdu vedeš, vediž právě,
věrně, čestně, snažně, zdrávě!“

Pak vzhled přísně pán na Horu,
vece tudiež všemu sboru:

45 „Vizte této hříšné ženy,
jenž zlost páše bez proměny,
pýchu, smilstvie i lakomstvie,
ukrutenstvie i koférstvie,
50 jenž můj zákon zjevně tupí
a mé věrné lítě hubí,
jsúc poslušna sboru zlého,
zúfalého kostnického,
jenž se lživě směl nazvati
a řka: Jáť jsem sbor ten svatý,
55 duchem božím i sebraný,
v svých otsudciech ovšem pravý!
Tiem mne velmi popudila,
můj hněv sobě rozmnožila.
Ještěť, rázi, čiň pokánie,
60 hodné skutky bez meškánie,
poznaj pravdu, ustavenie
mého ctného přikázanie!
A to zřejmým skutkem okaž
a v své vůli pevně uvaž,
65 aby toho nesstúpila,
nikoli neproměnila!
Protivníky vypej z sebe,
ať nekazie více tebe!
Pakli toho neučiníš,
70 vsecky zlosti své obnovíš,
kteréz jsi kdy učinila,
jakžs se na svět urodila.
A tak pomstu uzříš v sobě,
ach, přehroznú, práviť tobě.“

75 Když ten porok uslyšešta,
obě se tu zamútišta.
Pak se obě pokloništa,
do svých bydlišť se vrátišta,
súdcí svému děkujíce,
80 jeho řeč přežívajíce.

A když bieše po tom súdě,
jidech domów a neblúdě.

Nadpis: *treskce kárá; obak jinak však; mstíli trestati* – 1 *chlieše* (imperf.) chtěla – 2 *káza* (aorist) přikázal, poručil – 3 *pochváli* pochválil, schválil – 4 *byť* kdyby – 9 *by ostály* odolaly by – 18: který vyznávají jen slovy, nikoli skutky – 21 *zastěrují* zastírají, zakrývají – 23 *litosti* slitování – 27 *smysly* názory, výroky – 30 *těžieře i těžieřky* obchodníky i obchodnice – 35 *rázil* radím ti – 37 *pomstí* potrestej – 38: tím se zbavíš velkého utrpení – 41 *vedeš* zastáváš; *právě* správně, spravedlivě

44 *tudiež* tamtéž – 48 *koférstvie* kostkárství, hru v kostky – 52 *zúfalého* zlého, nešlechetného – 56 *v otsudciech* v rozsudcích; *pravý* spravedlivý – 65: abys od toho neustoupila – 74 *právil* pravím ti

75-78 *uslyšešta... se zamútišta... se pokloništa... se vrátišta* (duál aoristu) uslyšely... zarmoutily se... poklonily se... vrátily se – 80 *přežtvajice* přežvykující, v duchu rozebírajíce – 81 *bieše* bylo – 82: šel jsem domů bez bloudění (a bez pochyb)

PROTIHUSITSKÉ SKLADBY

Mluvních (recitačních) skladeb používala k ideovému boji i strana reakční. Zjména v době, kdy husitství dosáhlo již velikých úspěchů na poli ideovém i válečném, reakce sahala stále víc k literárním zbraním, jsou si vědoma své slabosti. Přitom je po umělecké stránce charakteristické, že protihusitské skladby přešly v časovém průběhu od tradičního verše osmislabičného k verši bezrozměrnému, který se později stal příznačným pro recitační (mluvní) poezii vůbec. To názorně dokládá, jak se reakce snažila využívat k propagačním účelům nových výrazových forem.

Události ze samého počátku revolučních bojů jsou vyličený v *Úlomcích rýmované kroniky české* z let 1419 a 1420. Tyto nepatrné zlomky protihusitské skladby, psané ještě tradiční veršovou formou, jsou zajímavé především tím, jak autor dovedl spojit tendenci se zdánlivě klidným, věcným vyprávěním. Třebaže jde o skladbu psanou z reakčního hlediska, zachycuje dobře dobovou náladu v detailních záběrech. – Sociální podklad protikladu mezi husitstvím a reakční stranou je odhalen v skladbě *Slyšte všickni, staří i vy, děti*. Husitům je např. vytýkáno, že nadělali kazatele z příslušníků neprivilegovaných stavů a dokonce dovolili kázat ženám (čímž byl učiněn průlom do středověké hierarchie, neboť se rušil protiklad mezi knězem a laikem). Po způsobu jiných podobných „žalob na husity“ končí modlitbou k bohu, aby vyplenil kacíře. Z hlediska veršového je zajímavé použití bezrozměrného verše.

Jako příklad na satiru reakční strany uvádíme skladbu *Zbarventí mnichové*, útočící na mnichy Filipa a Prokopa, kteří přešli v Soběslavi k pokrokové straně. Báseň využívá běžných prostředků satirického básnictví. Její verš je zvláštní tím, že (na rozdíl od celkové tendence bezrozměrného verše směřujícího k většímu počtu slabik než osm) je zde snaha vytvořit verš oscilující okolo sylabického jádra sedmislabičného.

Protějškem husitského Hádání Prahy s Kutnou Horou je skládání *Václav, Havel a Tábor*, zvané též *Rozmlouvání o Čechách r. 1424*. Je to rozsáhlá dialogická báseň, předhodnocující tradiční středověké spory stejně aktuálností obsahu, jako tvarem verše. V skladbě se kritizuje táborské učení a táborská životní praxe ve formě rozmlouvání mezi Václavem (představitelem římské strany), Havlem Vrtošem (typem rozkolísaného váhavce) a Tábořem. Rozmlouvající postavy jsou ostře individualizovány, takže báseň zaujme ještě dnes charakterizačním uměním. Aktuální obsah sblízuje tuto skladbu s Hádáním Prahy s Kutnou Horou, je v ní